

АНТОЛОГИЈА У СВЕТУ ПОДКАСТА

На примеру „Поезије без граница“ Падрега О Туаме

Издазак из штампе антологије поезије (одређеног периода, лирске врсте, жанра, земље, континента) некада је представљао прворазредни догађај на књижевној сцени. У време југословенског социјализма није свакоме било ни дато да се бави озбиљним књижевним изборима. Данас, у све разуђенијем свету медија и издаваштва, питање селекције књижевних дела добија демократични тон сопствених листа као сведочанства о прочитаном. То нам дидактички препоручује и Саша Димоски у роману *Моје лисће* (Трећи трг, 2025). Иако појмови антологије и избора нису идентични, у глобалној мрежи у којој се национално све слабије тражи, док за свачије лично има места напретек, као и за сваку кап воде у океану, разлике између појмова више и нису толико важне – све је у етру, све је доступно, па и пролазно.

Свет подкаста, чија популарност фантастично расте, чак и кад је књижевност у питању, с правом је заинтересовао наше колеге – Јасмину Врбавац, уредницу ТВ емисије РТС-а *Вавилон*, која представља домаће програме овог типа, као и Дејана Симоновића из Српског књижевног друштва, који је прошле јесени организовао трибину *Причамо о ђогкасију*; том приликом су представљени програми *Вредно ћриче* и *Bookvalisti*.

Падрег О Туама (*Pádraig Ó Tuama*), ирски песник, теолог и ЛГБТ+ активиста, аутор је једног од светски најгледанијих подкаста ове врсте – *Поезија без граница* (*Poetry Unbound*). Од појаве подкаста 2020. године, Туамини програми преузети су више од осам и по милиона пута, док се педесет одабраних песама које је представљао нашло у британском штампаном издању под истим насловом. У чему је тајна Ирчевог успеха?

Поред тога што својим гледаоцима прочита изабрану песму неког савременог песника и пренесе свој утисак о њој, на начин који није ни академски ни сувопапан ни херметичан, већ изговорен језиком „једног од нас“, али оног који је ипак посвећени читалац, Туама наведе и због чега му се баш та песма допада. Најчешће је у питању чињеница да га је песма подсетила на нешто из личног животног искуства (што је, мора се приметити, прилично прозаична дефиниција поетског укуса). У сваком случају, Туама не претендује на критичарску објективност избора; субјективност је управо све време наглашена: овај подкаст је мој, као да нам говори његов аутор. Нема сумње да песник референцама на поезију својих колега истиче сопствену поетику, коју на овај начин дограђује и учвршћује у кохерентнији систем естетских вредности. Песме које бира одликују се углавном наративном формом, с честим мотивима духовне лирике, не толико у изражавању чврсте вере, колико у оној вечитој људској замишљености над оностраним, над оним што не можемо спознати.

Али, да овај текст не би остао мртво слово, украсићемо га малим избором из Тауминог избора, чиме ће се читаоцу најбоље представити његов укус и правац, његов поетски *credo*. С изузетком популарног америчког песника Пола Трана, звезде у спопну, сви остали песници, овде представљени, добитници су највиших награда и признања енглеског говорног подручја.

Кеј Милер

КЊИГА ПОСТАЊА

Замислимо да постоји књига у којој се само једна реч понавља,
нека – од чијег су ломљивог звука све ствари постале; поток
и прашума, птичје перо, плави кит – и замислимо

да можемо листати њене странице сваког дана
тражећи и изговарајући нека у значењу које има само за нас –
посртали бисмо улицама с отвореним књигама,

очију укрштених од бескрајног читања; говорили бисмо
у аутоматским римама, свет би одјекивао – а ми бисмо
настављали укруг, казујући нека и нека и нека

све док нам макар мирни снови не буду дати.

Нека буде свештосћ, рекао је Бог, а песник с Јамајке Кеј Милер (*Kei Miller*, 1978) створио је од тог почетка свега постојећег ову малу фантазију. Док је библијско нека, каже Туама, смишљено да одјекне у свести оних који су Свето писмо слушали (јер читати нису умели), Милерово нека, уоквирено алитерацијама, позива нас на читање у коме ће се открити нешто само наше, што ће учинити да се осећамо живим.

СТОНИ РАЈ

А кад говорим о рају,
онда говорим о својој баки
која ми је рекла да га увек носим
са собом, скривеног, тако
да то нико други не зна.
На тај начин не могу ти га украсти, рекла је.
А ако те живот притисне,
прати његов рељеф у свом цепу,
осети мирис његове боровине на марамици,
бруји његову химну у свом даху.
А ако притисак опстаје свакодневно,
затвори се у празну собу – у хотелу,
хостелу или колиби – нађи лампу
и испразни свој рај на сто:
свој бели песак, зелена брда и тек уловљену рибу.
Осветли их лампом као свежу јутарњу наду
и настави да их гледаш све док не заспиш.

Песма Роџера Робинсона (*Roger Robinson*, 1967), лондонског песника тринидадског порекла, жели да нас сакрије и заштити од света, позивајући читаоца да препозна сопствену стварност, романтично поручује Падрег О Туама гледаоцима свог подкаста.

Ричард Џорџис

ЕГЗОРЦИЗАМ/ФРИПОРТ

Када сам имао осам година, дошао је свештеник
и попрскао светом водицом сва четири угла дрвене куће

која је држала моје родитеље, два сина, ћерку,
и све мрачнију шуму у својим устима.

Свештеник је мрмљао на латинском, благословио свакога
миришљавим уљем, његов палац је застајао

на дну знака крста, на малом
простору наших чела где је Христос висио –

али духови су долазили сваке ноћи, све док
мој отац није отворио кокошје грло као Библију,

блесак метала окупаног крвљу,
лепет црног, белог и црвеног перја.

Његове руке, нож, изводили су сопствени ритуал,
хранити једном руком, другом убијати.

Ричард Џорџис (*Richard Georges*, 1982), песник с Британских Девичанских Острва, у Туамином тумачењу, износи у овој песми мрачну супротстављеност католичке колонизаторске религије и староседелачких карибских веровања, тиху битку два оца за патријархалну превласт над свешћу детета.

СЕДМИ КРУГ ЗЕМЉЕ

Дана 27. априла 2011. хомосексуални ђар, Мајкл Хемфри и Клејшон Кејшоу, усмрћен је сјаљивањем у власнишом дому у Даласу, у Тексасу.

Глас Даласа

1

2

3

4

5

6

7

У стиховима о трагичној љубави и злочину, спуштеним у фусноте као у подземље, Оушн Вуонг (*Ocean Vuong*, 1988), амерички песник рођен у Вијетнаму, приказује два света: онај појавни, оличен у краткој вести објављеној у *Гласу Даласа*, и онај прави, скривен „испод видљиве, празне површине”. Падрег О Туама поставља питање: коме је још потребан Дантеов *седми круи ђакла* кад је за неке људе тај пакао већ овде, на земљи? Има ли после тога места за поезију?

¹ Као да је мој прст, пратећи твоју кључну кост иза затворених врата, био довољан да избришем себе. Да заборавим да смо саградили ову кућу, знајући да неће трајати. Како зауставити жалост, а не одсећи себи руке? Још једна бакља

² улеће кроз кухињски прозор, још један залутали голуб. Смешно је. Одувек сам знао да нигде није топлије него покрај свог човека. Али не смеј се. Разумеј ме када кажем да се највише палим кад ме опије твој мирис: тим земљаним знојем и старим зачинима које сваке ноћи начупам, да би ми их дани

³ ускратили. Наша лица на фотографијама распоређеним по зиду постају црна. Не смеј се. Само ми поново испричај причу о врапцима што су полетели из Рима који се рушио, пламтећих крила. Како се пропаст угнездила у сваком стегнутом грлу и натерала га да пева

⁴ док се ноте нису уткале у овај дим што се диже из твојих ноздрва. Говори – док ти глас не буде ништа друго до пуцкетање угљенисаних

⁵ костију. Али не смеј се када се ови зидови сруше и само варнице, а не врапци, излете. Када дођу да просеју овај пепео и ишчупају ми језик, ову ружу стегнуту у песницу, угљенисану и угушену у твојим мртвим

⁶ устима. Свака црна латица експлодирала је оним што је остало од нашег смеха. Смех претворен у пепео у ваздух у мед у душу у бебу, драги, погледај. Погледај колико смо срећни што смо постали једно, а и даље остали

⁷ Американци.

Ада Лимон

ЧУДЕСНА ЖЕНА¹

Стојећи на узвишици изнад мутног Мисисипија,
 пошто је доктор из ургентног центра управо рекао: *Па,*
јонекад се дешавају срања, опет се осећам хитра и јака
 за Њу Орлеанс. Пилуле против болова смотане су
 у ташну, заједно са *Помози боже*. Требало ми је
 неко време да признам, ја водим побеснелу битку
 са својим телом, кичмени стуб тридесет пет степени
 савијен, вртоглавица долази и одлази као зликовац из
Ди-Си цртаћа ког нико не може убити. Невидљиви бол је и
 благослов и проклетство. *Увек изгледаш иако срећно*,
 рекао је једном неки незнанац кад сам пребацила свој кез
 на позитивну страну. Али тог дана, сама на обали реке,
 уз звуке лименог оркестра с пароброда „Начез”,
 угледала сам крајичком ока неку девојку, упола млађу од мене,
 одевену, без икаквог уочљивог разлога, у костим *Чудесне жене*.
 Шепурила се у пуној снази и слави, непобедива,
 вечна, а кад сам стала да аплаудирам (јер ко не би),
 она се наклонила и заузела позу
 као да је знала да ми је потребан мит –
 жена, крај реке, неуништива.

Ко је та жена из последњег стиха, Калифорнијке Аде Лимон (*Ada Limón*, 1976),
 пита се Туама – она у костиму, жена-суперхерој, с којом песникиња жели да се
 поистовети, или управо она што нам се обраћа, која је зачас заборавила на бол
 у костима, или је то свака жена, како би, у доброј поезији, и требало да буде?

¹ *Wonder Woman*, амерички суперхеројски филм из 1984. (Прим. ђрев.)

БИОЛУМИНИСЦЕНЦИЈА

Постоји тама толико дубоко испод мора да створења стварају сопствену светлост. Овај подвиг, овај чин прилагођавања, могла бих рећи, прелеп је

иако су створења одвратна. Риба-фењер. Риба-секирица. Риба-змија. Ја, нимало друкчије од њих, положила сам лепоту да завири у свет скривен

вечном тамом. Живела сам од материје што је падала, несвесна одакле и зашто материја пада, и од створења слабијих од мене, заведених

мојим осветљењем. Моје одвратно лице се отварало, изненада, да их одведе у таму тамнију и вечнију од овог подводног

подземља. Пливала сам и пливала никуда и нигде.

Ја, након толико изолације, толико равнодушности, наставила сам да се крећем

чак и ако је кретање значило само чекање, плутање у месту. Тако дубоко доле, тако далеко од остатка живота, земаљског, омогућеног и тиме

зависног од светлости, радила сам оно што сам морала. Вребала сам. Убијала. Желела сам да осетим у свом телу своје тело на делу, настојећи да останем

жива. Пливала сам. Настављала да се крећем. Чекала. Нашла сам себе без смисла, без промишљања смисла у то време, у времену, у друштву

створења која су, одвратна попут мене, морала бити своје сопствено осветљење. Свој сопствени бог. Свој сопствени постанак. Често смо се свађали. Често се спајали

попут риба-удица. Крв са крвљу. Жудња са жудњом. Били смо неукроћени.

Неприпитомљени. Лепи у нашој дивљини и дивљаштву. У најекстремнијим условима

доказали смо да живот може постојати. Ја постојим. Ја сам свој живот, помислила сам, приближавајући се коначно дну мора. Али то није било дно. То није било море.

Заједнице састављене од људи с ожиљцима, каже Туама, и саме наносе ожиљке. Пол Тран (*Paul Tran*), амерички песник и трансродна особа, што нам говори и својим уметничким презименом (Туама песника енглески коректно ословљава с „они”), објавио је песме у *The New Yorker*-у, *The Nation*-у и серији годишњих антологија *Best American Poetry*, док је његову/њену прву књигу поезије штампао *Penguin* 2022. У песми о бићима с дна тамног мора опеван је понижени и увређени свет ЛГБТ+ заједнице.

Падрег О Туама

ЈЕДИНА СТВАР

Мора да је постојао неки други ја, који је
живео у неком другом времену, који је схватио да
зна ону једину ствар која ће ме спасти.

И мора бити да је пронашао мали прозор,
отворио га – и викнуо кроз њега
спасоносни звук, да би ме спасао.

И мора да је осетио неуспех, сигуран сам,
тај други ја, јер није успео, радио је, а није ме
спасао од других ствари које су ме потукле.

И мора да је седео, као неки тужни бог
из још тужнијег Светог писма, и плакао због свега
што није успео да уради, имао је тако мало времена. И

целог свог живота, ја сам се пењао на мале
прозоре – отварао их – и изговарао
једину ствар коју сам могао рећи: хвала ти.

Овај избор поезије не би било фер завршити без представљања једне од песама Падрега О Туаме, уредника подкаста *Поезија без граница*, иако он публици, наравно, никад не представља сопствено дело (врлина која, на пример, у антологијама српске поезије није увек бивала поштована). „Једина ствар” рефлексивна је песма о спасењу и захвалности, баш како и приличи једном песнику/теологу.